

برای قربانی کوی منا دکتر ناصر قربان نیا

گفتار در یادبود

پاییز ۱۳۷۱ شمسی بود. دانشگاه مفید نخستین گروه دانشجویان کارشناسی رشته حقوق را از میان طلاب و روحانیون حوزه قم برگزیده بود. من و ناصر قربان نیا هم از دانشجویان آن دوره بودیم و این اولین آشنایی ما با یکدیگر بود. رفته رفته دریافتیم که قربان نیا افزون بر عواطف ژرف انسانی، طلبه‌ای فاضل و بسیار خوش ذهن و فهیم است و با ذهنی پسر دغدغه به دانشگاه گام نهاده است. او چهار سال بعد با سرآمدی و برجستگی آن دوره را به پایان رسانید. بلافاصله رشته حقوق بین‌الملل را در دانشگاه مفید و سپس در دانشگاه تهران ادامه داد. همه مقاطع را با ممتازی و برجستگی به سر می‌آورد و سخت بسیار مورد عنایت استادان بود. از جمله بسیار مورد عنایت و لطف مؤسس ارجمند دانشگاه مفید، فقیه گرانمایه حضرت آیت‌الله موسوی اردبیلی بود. شماری از کتاب‌های فقهی معظم له را او ویرایش و آماده چاپ نمود. فضل و دانش حوزوی او هرگز از زرفا و وسعت دانش حقوقی‌اش کمتر نبود. در چندین مقطع از تحصیلات حوزوی طلبه ممتاز بود. او در سایه آشنایی عمیق با مبانی فقهی و اصولی، در مباحث فقهی و حقوقی نظریه‌پردازی می‌کرد. دکتر قربان نیا متعلق به نسلی از حوزویان بود که به تعینات دست و پا گیر حوزوی و عنوان‌های پرطمطراق و نموده‌های بیرونی طلبگی بها نمی‌دهند؛ آن‌ها بر عکس به کار و کارآمدی و جوهر اخلاقی و علمی طلبگی و شأن رسالت عالمان راستین - آن هم رسالتی جهانی و روشن بینانه و نه رسالتی محدود به فضای حوزه علمیه - چشم می‌دوزند.

حس عمیق و انسانی دکتر قربان نیا او را به وادی حقوق بشر کشانید و در این راه سخت و مؤثر کوشید. شرح تلاش‌های علمی و عملی‌اش در این باره به درازا می‌شود. برای توسعه حقوق بشر و ارتقای شأن و کرامت آدمیان در این سرزمین، واقع‌گرا و هوشمند بود، نه آرمان‌گرا و خیالزده. عشق، اعتقاد و آگاهی عمیقش به اسلام او را وامی‌داشت تا در بازخوانی و بازاندیشی منابع اسلامی و ارائه رهیافتی کرامت مدار و انسانی از اسلام سخت بکوشد. این را جای جای سیاه بلند نوشته‌هایش به ما می‌گوید. حس بشردوستی‌اش او را به حقوق بشردوستانه هم سوق داد. چون در آن حوزه هم سخن از انسان و کرامت او در میان است.

برای حقوق اقلیت‌ها و بویژه حقوق زنان سخت کوشید. طرح تحقیقاتی عظیم و ماندگاری را در حوزه حقوق زنان سامان دهی و اجرا کرد و اندیشه‌هایش در تدوین منشور حقوق زنان بسیار تأثیرگذار بود؛ هرچند او دیدگاه‌هایی فراتر داشت.

اندیشه‌هایش به مراتب وسیع‌تر از آن چیزی

بود که می‌نوشت و در عموم می‌گفت؛ چون تنگناها، موانع، تعصب‌های کور و انجمادها را هم خوب می‌شناخت و حتی گاه از آن‌ها خون در دل داشت. دریغ که این سرمایه اجتماعی گرانقدر برای کشور، حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌ها قربانی بی‌توجهی و غفلت نابخشودنی پرده‌دارانی شد که حریم امن حرم را چنان که باید پاس نداشتند. نظم استاد دکتر قربان نیا در همه امور زبازند بود؛ دریغ اما که او قربانی بی‌نظمی و هرج و مرج مدیریتی بسی کفایت حریم امن الهی شد. دریغ و درد که در دنیایی که مدیریت ازدحام در دانشگاه‌ها تدریس می‌شود و گردهم‌آیی‌هایی به اندازه حج و گسترده‌تر از آن در جای جای زمین به آسانی و بی هیچ هزینه‌ای اداره می‌شود، سرمایه‌های جهان اسلام پایمال بی‌تدبیری‌ها و سوءمدیریت‌های پرده‌داران شمشیرزن می‌شود و اسباب سرافکندگی مسلمانان را فراهم می‌آورد. تردید ندارم که روح حساس و بلند عالم وارسته دکتر قربان نیا اکنون از همه ما انتظار دارد تا برای صیانت از جان رهسپاران کوی دوست بکوشیم و تمهیدی بنیادی بیندیشیم. همه این تمهیدها البته به کارگزاران حج درس‌رزمین حجاز محدود نمی‌شود. حاجیان باید متناسب با شرایط موجود آموزش‌های کافی ببینند تا در برابر خطرات مصونیت داشته باشند. انجام بهینه فریضه حج نیاز به تمهیدات فتوایی از سوی فقیهان زمان شناس و روشن بین هم دارد. حج را نباید به کارزار جنگ و حفظ حیات تبدیل کرد. ان فضا باید انباشته از آرامش و امن و اطمینان باشد. اراده تشریحی خداوند متعال بر امنیت این سرزمین مقدس تعلق گرفته است. همه تمهیدات باید همسو با حفظ این امنیت و آرامش باشد. باری ظرف روزهای گذشته برای دکتر قربان نیا چه اشک‌ها که ریخته نشد و چه بغض‌ها که در گلو نشکست و چه خیل عظیمی از جامعه فقه پژوهان و حقوق دانان که دردمند نبودند؛ اما این داغ بی گمان بر قلب هیچ کس چون همسر و همراهش در این سفر غم انگیز و دو عزیز دردانه - اش فائزه و حانیه و داماد ارجمندش سنگینی نمی‌کند. فضای روابط در این خانه ایمانی بسیار گرم، عاطفی و انسانی بود. چه او بدانچه با عنوان حقوق زن می‌گفت و می‌نوشت پایبند بود و خانواده را سخت پاس می‌داشت. نیز اطمینان دارم این ضایعه جانکاه بر قلب ریاست معزز دانشگاه مفید حضرت آیت‌الله موسوی اردبیلی که با دکتر قربان نیا عواطف و ملاحظت ویژه داشت و او را همچون فرزند خویش گرامی می‌داشت و همکاران و دوستانش در دانشگاه مفید جامعه حقوقی کشور سخت سنگینی می‌کند؛ خدایشان صبر دهد و این غم تلخ را با جامی از سکون و رضامندی تسلی دهد و مسیبان آن را سیاست و تربیت کند. آرام بخش همه غمگساران این فراق اما آن است که با آن که احرام در احرام روا نیست استاد قربان نیا در میانه یک احرام لبیکی دوباره گفت و احرامی دگر بست. به جای قربانی کردن، خود قربانی شد و به بار نظر کرد و در بر او نشست. و سلام علیه یوم ولد و یوم مات و یوم بیعت حیا.

رحیم نوبهار، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

سخت بسیار مورد عنایت استادان بود. از جمله بسیار مورد عنایت و لطف مؤسس ارجمند دانشگاه مفید، فقیه گرانمایه حضرت آیت‌الله موسوی اردبیلی بود. شماری از کتاب‌های فقهی معظم له را او ویرایش و آماده چاپ نمود. فضل و دانش حوزوی او هرگز از زرفا و وسعت دانش حقوقی‌اش کمتر نبود. در چندین مقطع از تحصیلات حوزوی طلبه ممتاز بود. او در سایه آشنایی عمیق با مبانی فقهی و اصولی، در مباحث فقهی و حقوقی نظریه‌پردازی می‌کرد. دکتر قربان نیا متعلق به نسلی از حوزویان بود که به تعینات دست و پا گیر حوزوی و عنوان‌های پرطمطراق و نموده‌های بیرونی طلبگی بها نمی‌دهند؛ آن‌ها بر عکس به کار و کارآمدی و جوهر اخلاقی و علمی طلبگی و شأن رسالت عالمان راستین - آن هم رسالتی جهانی و روشن بینانه و نه رسالتی محدود به فضای حوزه علمیه - چشم می‌دوزند.

